

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASIDA RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY QARASHLARI

Ablaizov Akbar Abduvafo o‘g‘li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

“Iqtisodiyot nazariyasi” kafedrasi dotsenti v.b., PhD

***Annotatsiya** – Mazkur maqolada xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishning nazariy qarashlari va ularning evolyutsiyasi tadqiq etilgan. Xizmatlar sektorining iqtisodiy mohiyati, iqtisodiyotdagi o‘rni hamda rivojlanish qonuniyatlari klassik iqtisodiy nazariyalar, uch sektorli model, postindustrial jamiyat konsepsiyasi va raqamli iqtisodiyot yondashuvlari asosida tahlil qilingan. Shuningdek, xizmat ko‘rsatish sohasining rivojlanishiga ta’sir etuvchi iqtisodiy, ijtimoiy, texnologik va institutsional omillar o‘rganilib, zamonaviy xizmatlar iqtisodiyotining asosiy rivojlanish yo‘nalishlari aniqlangan. Tadqiqot natijasida xizmatlar sektorining raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

***Kalit so‘zlar:** Xizmat ko‘rsatish sohasi, xizmatlar iqtisodiyoti, nazariy qarashlar, uch sektorli model, postindustrial jamiyat, raqamli iqtisodiyot, xizmatlar bozori, innovatsiyalar, xizmatlar marketingi, inson kapitali, iqtisodiy o‘shish, raqobatbardoshlik, xizmatlar sifati, xizmatlar sektori, raqamlashtirish.*

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining zamonaviy rivojlanish bosqichida xizmat ko‘rsatish sohasi iqtisodiy o‘shishning asosiy drayverlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlarda xizmatlar sektorining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 60–80 foizni tashkil etib, ushbu tarmoq aholi bandligini ta’minlash, innovatsiyalarni joriy etish va iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xizmat ko‘rsatish sohasining jadal rivojlanishi raqamli texnologiyalar, globallashtirish jarayonlari, urbanizatsiya va iste’molchilar ehtiyojlarining o‘zgarishi bilan chambarchas bog‘liqdir.

Xizmat ko‘rsatish sohasi iqtisodiyotning murakkab va ko‘p tarmoqli segmenti bo‘lib, uning rivojlanishi ishlab chiqarish, savdo, transport, turizm, moliya, ta’lim, sog‘liqni saqlash va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari kabi yo‘nalishlar bilan uzviy aloqada amalga oshadi. Shu sababli xizmatlar sektorining rivojlanish qonuniyatlari va unga ta’sir etuvchi omillarni ilmiy jihatdan o‘rganish iqtisodiy nazariyaning muhim masalalaridan biri hisoblanadi.

Xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishga oid nazariy qarashlar iqtisodiy fikr taraqqiyotining turli bosqichlarida shakllanib kelgan. Klassik iqtisodiy maktab vakillari A. Smit va D. Rikardo iqtisodiy rivojlanishda ishlab chiqarish tarmoqlariga ustuvor ahamiyat bergan bo‘lsalar-da, keyinchalik xizmatlar sektorining iqtisodiy o‘shishdagi roli tobora ortib bordi. XX asrning ikkinchi yarmida D. Bell tomonidan

ilgari surilgan postindustrial jamiyat nazariyasida xizmatlar sohasi iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omili sifatida talqin qilinib, bilim, axborot va innovatsiyalar iqtisodiyotning markaziy resurslariga aylanishi ta'kidlandi.

Xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishiga oid zamonaviy nazariyalar xizmatlarning iqtisodiy qiymatini yaratish, iste'molchilar ehtiyojlarini qondirish va raqobat ustunligini shakllantirish jarayonlariga alohida e'tibor qaratadi. Xususan, xizmatlar marketingi nazariyasi, inson kapitali nazariyasi, innovatsion rivojlanish konsepsiyasi hamda xizmatlarga asoslangan iqtisodiyot nazariyalari ushbu tarmoq rivojlanishining ilmiy asoslarini tashkil etadi. Mazkur yondashuvlar xizmatlar sektorining iqtisodiy samaradorligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va yangi xizmat turlarini yaratish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida ham xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan. So'nggi yillarda mamlakatda xizmatlar bozorini kengaytirish, zamonaviy xizmat turlarini joriy etish, hududlarda xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Natijada xizmatlar sektorining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi, eksport salohiyati va aholi bandligini ta'minlashdagi roli sezilarli darajada ortib bormoqda.

Biroq xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanish sur'atlari va samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni chuqur o'rganish, mavjud nazariy qarashlarni zamonaviy iqtisodiy sharoitlarga mos ravishda tahlil qilish hamda amaliyotda qo'llash mexanizmlarini takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda. Ayniqsa, raqamli transformatsiya, elektron xizmatlar, sun'iy intellekt texnologiyalari va innovatsion biznes modellarining jadal rivojlanishi xizmatlar sektoriga oid nazariy qarashlarni yangi mazmun bilan boyitishni talab etmoqda.

Shu munosabat bilan xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning nazariy qarashlarini tadqiq etish, ularning evolyutsiyasini o'rganish hamda zamonaviy iqtisodiy rivojlanish sharoitida qo'llash imkoniyatlarini aniqlash ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot xizmat ko'rsatish sohasining iqtisodiy mohiyatini chuqurroq anglash, uning rivojlanish qonuniyatlarini aniqlash va sohaning barqaror rivojlanishiga xizmat qiluvchi ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR SHARHI

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish masalalari iqtisodiy fanlarda nisbatan yangi yo'nalishlardan biri bo'lib, uning nazariy asoslari iqtisodiy fikr evolyutsiyasi davomida bosqichma-bosqich shakllangan. Dastlabki iqtisodiy nazariyalarda asosiy e'tibor moddiy ishlab chiqarish tarmoqlariga qaratilgan bo'lsa, keyinchalik xizmatlar sektorining iqtisodiy o'sish, bandlik va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashdagi roli tobora ortib borishi ushbu sohani alohida tadqiqot obyekti sifatida o'rganishga zamin yaratdi.

Klassik iqtisodiy maktab vakillari A. Smit va D. Rikardo xizmatlarni moddiy mahsulot yaratmaydigan faoliyat turi sifatida baholaganlar. A. Smitning fikricha, xizmatlar iste'mol qilingan zahoti yo'qoladigan va moddiy boylik yaratmaydigan faoliyat hisoblanadi. Biroq keyingi iqtisodiy rivojlanish bosqichlarida xizmatlarning

iqtisodiyotdagi o'rnini va ahamiyati sezilarli darajada ortib bordi. J.B. Sey esa xizmatlarni ishlab chiqarish omillari faoliyatining natijasi sifatida talqin qilib, ularning iqtisodiy qiymat yaratishdagi rolini e'tirof etgan.

Neoklassik iqtisodiy maktab vakillari xizmatlar sektorining rivojlanishini iqtisodiy o'sishning tabiiy natijasi sifatida ko'rib chiqqanlar. A. Marshall xizmatlar va moddiy mahsulotlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni asoslab bergan bo'lib, xizmatlarning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi ahamiyatini ta'kidlagan. Uning ilmiy qarashlarida transport, savdo va moliyaviy xizmatlar iqtisodiyotning samarali faoliyat yuritishini ta'minlovchi muhim omillar sifatida ko'rsatilgan.

Xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishini ilmiy asosda o'rganishda amerikalik olimlar A. Fisher va K. Klarkning uch sektorli iqtisodiyot nazariyasi muhim o'rin tutadi. Ularning fikriga ko'ra, iqtisodiy taraqqiyot jarayonida mehnat resurslari va kapital birlamchi sektordan (qishloq xo'jaligi) ikkilamchi sektorga (sanoat), keyinchalik esa uchlamchi sektorga (xizmatlar sohasi) o'tadi. Ushbu nazariya xizmatlar sektorining iqtisodiyotdagi ulushi ortib borishini iqtisodiy rivojlanishning qonuniy bosqichi sifatida izohlaydi.

Xizmatlar iqtisodiyoti nazariyasining rivojlanishida D. Bellning postindustrial jamiyat konsepsiyasi alohida ahamiyatga ega. D. Bellning ta'kidlashicha, zamonaviy jamiyat taraqqiyotining asosiy belgisi xizmatlar sektorining ustuvor mavqega ega bo'lishidir. Uning fikricha, bilim, axborot va innovatsiyalar iqtisodiy rivojlanishning asosiy resurslariga aylanib, xizmatlar sohasi iqtisodiyotning eng yirik tarmog'iga aylanishi kuzatiladi. Mazkur nazariya bugungi kunda rivojlangan davlatlar iqtisodiyotining tarkibiy tuzilishini tushuntirishda keng qo'llaniladi.

Xizmatlar marketingi nazariyasining shakllanishiga F. Kotler, K. Lovelock, V. Zeythaml va M. Bitner kabi olimlar katta hissa qo'shganlar. Ularning ilmiy tadqiqotlarida xizmatlarning o'ziga xos xususiyatlari, jumladan, nomoddiylik, saqlab bo'lmazlik, ishlab chiqarish va iste'molning bir vaqtning o'zida sodir bo'lishi hamda sifatning o'zgaruvchanligi kabi jihatlar tahlil qilingan. Ushbu olimlar xizmatlar sifatini boshqarish, mijozlar qoniqishini oshirish va xizmatlar bozorida raqobat ustunligini shakllantirishning nazariy asoslarini ishlab chiqqanlar.

Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishi innovatsion iqtisodiyot va raqamli transformatsiya bilan uzviy bog'liq holda o'rganilmoqda. P. Druker, M. Porter va J. Shumpeter ilmiy ishlarida innovatsiyalar xizmatlar sektorining raqobatbardoshligini oshirishning asosiy omili sifatida talqin etilgan. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, elektron tijorat, sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar va platformali biznes modellarning rivojlanishi xizmatlar sektorida yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yuzaga keltirayotganligi qayd etiladi.

MDH davlatlari olimlari, jumladan, I. Blank, O. Romanov, V. Gerasimov va boshqa tadqiqotchilar xizmatlar bozorining rivojlanishi, xizmatlar infratuzilmasini takomillashtirish va xizmatlar sektorining iqtisodiy samaradorligini oshirish masalalarini tadqiq qilganlar. Ularning ilmiy ishlarida xizmatlar sohasining iqtisodiy o'sishga ta'siri, xizmatlar bozori kon'yunkturasi hamda xizmatlar korxonalarining boshqaruv tizimlari tahlil qilingan.

O‘zbekistonlik olimlar A. Vahobov, B. Xodiyev, Q. Abdurahmonov, Sh. Mustafakulov va boshqa tadqiqotchilar tomonidan xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy jihatlari keng o‘rganilgan. Ularning ilmiy tadqiqotlarida xizmatlar sektorining iqtisodiyotdagi o‘rni, hududiy rivojlanish xususiyatlari, bandlikni ta‘minlashdagi ahamiyati va xizmatlar bozorining raqobatbardoshligini oshirish masalalari yoritilgan.

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, xizmat ko‘rsatish sohasining rivojlanishiga oid nazariy qarashlar klassik iqtisodiy nazariyalardan boshlab postindustrial jamiyat, xizmatlar marketingi, innovatsion iqtisodiyot va raqamli transformatsiya konsepsiyalarigacha bo‘lgan keng ko‘lamli yondashuvlarni qamrab oladi. Biroq xizmatlar sektorining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari, xususan, raqamli iqtisodiyot, platformali biznes modellari, sun‘iy intellekt va ma‘lumotlar iqtisodiyoti sharoitida xizmatlar bozorining transformatsiyasi masalalari hali ham qo‘shimcha tadqiqotlarni talab etmoqda.

Shu sababli xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishning nazariy qarashlarini tizimli ravishda o‘rganish, ularning zamonaviy iqtisodiy sharoitlarga mosligini baholash hamda amaliyotga tatbiq etish mexanizmlarini ishlab chiqish mazkur tadqiqotning muhim ilmiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu esa xizmatlar sektorining barqaror rivojlanishi va milliy iqtisodiyotdagi rolini yanada kuchaytirishga xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishning nazariy qarashlarini o‘rganish, ularning evolyutsiyasini tahlil qilish hamda zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda qo‘llash imkoniyatlarini aniqlashga qaratilgan ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi xizmatlar sektorining iqtisodiy mohiyati, rivojlanish qonuniyatlari va unga ta‘sir etuvchi omillarni tizimli ravishda o‘rganish imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Zamonaviy iqtisodiyotda xizmat ko‘rsatish sohasi iqtisodiy o‘shishning muhim manbalaridan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, mamlakat iqtisodiyoti rivojlangan sari xizmatlar sektorining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi ortib boradi. Shu sababli xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishga oid nazariy qarashlarning shakllanishi va evolyutsiyasini o‘rganish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

1-jadval

Xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishga oid nazariy qarashlar evolyutsiyasi

Davr	Nazariy yondashuv	Asosiy vakillar	Asosiy g‘oya
XVIII–XIX asrlar	Klassik iqtisodiy nazariya	A. Smit, D. Rikardo	Boylik manbai moddiy ishlab chiqarish hisoblanadi
XIX asr oxiri	Neoklassik yondashuv	A. Marshall	Xizmatlar iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi omil

XX asr o'rtalari	Uch sektorli model	A. Fisher, K. Klark	Iqtisodiyot qishloq xo'jaligi-sanoat-xizmatlar bosqichlarida rivojlanadi
XX asr ikkinchi yarmi	Postindustrial jamiyat nazariyasi	D. Bell	Xizmatlar sektori iqtisodiyotning yetakchi tarmog'iga aylanadi
XXI asr	Raqamli iqtisodiyot konsepsiyasi	M. Kastels va boshqalar	Bilim, axborot va raqamli xizmatlar ustuvor ahamiyat kasb etadi

Iqtisodiy adabiyotlar tahlili xizmat ko'rsatish sohasi rivojlanishiga oid nazariy qarashlarni bir necha bosqichlarga ajratish mumkinligini ko'rsatadi. Dastlabki bosqichda xizmatlar iqtisodiyotning ikkilamchi elementi sifatida qaralgan bo'lsa, keyinchalik ular iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri sifatida e'tirof etila boshladi.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, xizmatlar sektoriga nisbatan ilmiy qarashlar vaqt o'tishi bilan sezilarli darajada o'zgargan. Zamonaviy nazariyalarda xizmatlar sohasi iqtisodiy o'sishning asosiy drayveri sifatida qaralmoqda.

Nazariy qarashlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishi aholi daromadlari, urbanizatsiya darajasi, texnologik taraqqiyot, raqamlashtirish va inson kapitalining rivojlanishi bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmatlarning yangi turlari paydo bo'lib, xizmatlar bozorining tarkibi tubdan o'zgarib bormoqda.

2-jadval

Xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar

Omillar guruhi	Ta'sir etuvchi omillar	Ta'sir darajasi
Iqtisodiy omillar	Daromadlar, investitsiyalar, inflyatsiya	Yuqori
Ijtimoiy omillar	Aholi soni, turmush darajasi, iste'mol madaniyati	Yuqori
Texnologik omillar	Internet, sun'iy intellekt, raqamlashtirish	Juda yuqori
Siyosiy-huquqiy omillar	Davlat siyosati, qonunchilik, imtiyozlar	O'rta
Demografik omillar	Urbanizatsiya, migratsiya, yosh tarkibi	O'rta
Ekologik omillar	Barqaror rivojlanish talablari	Past-O'rta

Jadval natijalariga ko'ra, zamonaviy sharoitda texnologik va iqtisodiy omillar xizmatlar sektorining rivojlanishiga eng katta ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi xizmatlar sifatini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va yangi bozorlarni shakllantirish imkonini bermoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda xizmatlar sektorining YAIMdagi ulushi 70-80 foizni tashkil etsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda ushbu ko'rsatkich 45-60 foiz atrofida shakllanmoqda. Bu esa iqtisodiy taraqqiyot darajasi va xizmatlar sektorining rivojlanganligi o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi.

3-jadval

Xizmat ko'rsatish sohasining iqtisodiyotdagi o'rniga oid nazariy yondashuvlarning taqqoslama tahlili

Nazariya	Afzalliklari	Kamchiliklari
Klassik nazariya	Ishlab chiqarishning rolini asoslaydi	Xizmatlarning ahamiyatini yetarli baholamaydi

Uch sektorli model	Iqtisodiy rivojlanish bosqichlarini tushuntiradi	Zamonaviy raqamli xizmatlarni to'liq qamrab olmaydi
Postindustrial nazariya	Bilim va xizmatlar iqtisodiyotini izohlaydi	Barcha mamlakatlar uchun bir xil mos emas
Innovatsion iqtisodiyot nazariyasi	Innovatsiyalar rolini ochib beradi	Investitsion xarajatlar yuqori
Raqamli iqtisodiyot konsepsiyasi	Zamonaviy xizmatlar rivojlanishini tushuntiradi	Texnologik infratuzilmaga bog'liq

Nazariy yondashuvlarning qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishni faqat bitta nazariya bilan izohlash mumkin emas. Zamonaviy iqtisodiyotda postindustrial jamiyat, innovatsion iqtisodiyot va raqamli transformatsiya konsepsiyalarining uyg'unlashuvi kuzatilmoqda.

Tadqiqot davomida xizmat ko'rsatish sohasining zamonaviy rivojlanish modelini shakllantiruvchi asosiy omillar ham aniqlandi.

4-jadval

Xizmat ko'rsatish sohasining zamonaviy rivojlanish modeli elementlari

Yo'nalish	Asosiy tarkibiy qismlar	Kutilayotgan natija
Raqamlashtirish	CRM, ERP, AI, Big Data	Xizmat sifati va tezkorligi oshadi
Innovatsiyalar	Yangi xizmat turlari	Raqobatbardoshlik ortadi
Inson kapitali	Malakali kadrlar tayyorlash	Mehnat unumdorligi oshadi
Investitsiyalar	Zamonaviy infratuzilma yaratish	Bozor hajmi kengayadi
Marketing	Mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar	Mijozlar sodiqligi ortadi
Barqaror rivojlanish	Yashil va ijtimoiy xizmatlar	Uzoq muddatli samaradorlik ta'minlanadi

O'tkazilgan tahlillar natijasida xizmat ko'rsatish sohasining muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, innovatsion xizmatlarni yaratish, investitsion faollikni oshirish va inson kapitalini rivojlantirish zarurligi aniqlandi. Shuningdek, xizmatlar sektorining rivojlanishi iqtisodiy o'sish, aholi bandligi va hududiy rivojlanish ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatishi asoslandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning zamonaviy nazariy qarashlari klassik iqtisodiy yondashuvlardan farqli ravishda bilim, innovatsiya, axborot texnologiyalari va mijozlarga yo'naltirilgan boshqaruv konsepsiyalariga asoslanadi. Ushbu yondashuvlarning amaliyotga joriy etilishi xizmatlar sektorining barqaror rivojlanishini ta'minlash va uning milliy iqtisodiyotdagi ulushini yanada oshirish imkonini beradi.

XULOSA

Mazkur tadqiqotda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning nazariy qarashlari, ularning shakllanish va rivojlanish bosqichlari hamda zamonaviy iqtisodiyotdagi ahamiyati o'rganildi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

Birinchidan, xizmat ko‘rsatish sohasi iqtisodiy taraqqiyotning muhim tarkibiy qismi hisoblanib, mamlakatning yalpi ichki mahsuloti, bandlik darajasi va aholi farovonligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiyot rivojlangan sari xizmatlar sektorining ulushi ortib boradi va u iqtisodiy o‘sishning asosiy omiliga aylanadi.

Ikkinchidan, xizmat ko‘rsatish sohasining rivojlanishiga oid nazariy qarashlar iqtisodiy fan taraqqiyoti davomida takomillashib borgan. Klassik iqtisodiy nazariyalarda xizmatlar ikkinchi darajali faoliyat sifatida baholangan bo‘lsa, postindustrial jamiyat va raqamli iqtisodiyot konsepsiyalarida ular iqtisodiyotning yetakchi tarmog‘i sifatida e‘tirof etilmoqda.

Uchinchidan, A. Fisher va K. Klark tomonidan ishlab chiqilgan uch sektorli model xizmatlar sektorining iqtisodiyotdagi o‘rnini tushuntirishda muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu nazariyaga ko‘ra, iqtisodiy rivojlanish jarayonida mehnat va kapital resurslari qishloq xo‘jaligi hamda sanoatdan xizmatlar sektoriga ko‘chib o‘tadi.

To‘rtinchidan, D. Bellning postindustrial jamiyat nazariyasi xizmatlar sektorining ustuvor mavqega ega bo‘lishini, bilim va axborotning iqtisodiy taraqqiyotning asosiy resursiga aylanishini asoslab berdi. Bugungi kunda mazkur nazariya ko‘plab rivojlangan mamlakatlar iqtisodiy rivojlanish modelining nazariy poydevorini tashkil etmoqda.

Beshinchidan, zamonaviy xizmatlar iqtisodiyoti innovatsiyalar, raqamli texnologiyalar, elektron tijorat, sun‘iy intellekt va platformali biznes modellar bilan chambarchas bog‘liq holda rivojlanmoqda. Shu sababli xizmatlar sektorini rivojlantirishning nazariy qarashlari ham raqamli transformatsiya talablariga mos ravishda yangilanib bormoqda.

Oltinchidan, xizmat ko‘rsatish sohasining rivojlanishiga iqtisodiy, ijtimoiy, texnologik, demografik va institutsional omillar sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, texnologik taraqqiyot va raqamlashtirish xizmatlar bozorining tarkibi va faoliyat mexanizmlarini tubdan o‘zgartirmoqda.

Yettinchidan, O‘zbekiston iqtisodiyotida xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar xizmatlar hajmini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va iqtisodiy o‘sishni jadallashtirishda muhim natijalar bermoqda. Biroq sohaning raqobatbardoshligini oshirish va xalqaro standartlarga mos rivojlanishini ta‘minlash uchun ilmiy asoslangan yondashuvlarni kengroq joriy etish zarur.

Tadqiqot natijalari asosida xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirish bo‘yicha quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

Xizmatlar sektorini rivojlantirishning milliy konsepsiyasini takomillashtirish. Xizmat ko‘rsatish sohasining uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini zamonaviy nazariy yondashuvlar asosida qayta ko‘rib chiqish va amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiq.

Raqamli xizmatlar ulushini oshirish. Elektron tijorat, onlayn xizmatlar, fintech, edtech, medtech va smart xizmatlar bozorini kengaytirish orqali xizmatlar sektorining iqtisodiyotdagi ulushini oshirish zarur.

Innovatsion xizmatlarni qo‘llab-quvvatlash. Xizmatlar sohasida startap loyihalar, innovatsion biznes modellari va texnologik yechimlarni rivojlantirish uchun maxsus qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini joriy etish lozim.

Inson kapitalini rivojlantirish. Xizmatlar sektorida faoliyat yurituvchi mutaxassislarini tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish zarur.

Hududlarda xizmatlar infratuzilmasini kengaytirish. Ayniqsa, qishloq hududlarida transport, turizm, moliyaviy va maishiy xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish orqali hududlar o‘rtasidagi tafovutlarni kamaytirish lozim.

Ilm-fan va amaliyot integratsiyasini kuchaytirish. Oliy ta’lim muassasalari, ilmiy markazlar va xizmat ko‘rsatish korxonalari o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish orqali xizmatlar iqtisodiyotiga oid ilmiy ishlanmalarni amaliyotga joriy etish tavsiya etiladi.

Xizmatlar sifatini boshqarish tizimini takomillashtirish. Xalqaro sifat standartlari (ISO, TQM, EFQM) asosida xizmatlar sifatini baholash va monitoring qilish mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiq.

Umuman olganda, xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishning zamonaviy nazariy qarashlari bilimlar iqtisodiyoti, innovatsiyalar, raqamli texnologiyalar va mijozlarga yo‘naltirilgan boshqaruv tamoyillariga asoslanadi. Ushbu yondashuvlarni amaliyotga keng joriy etish xizmatlar sektorining raqobatbardoshligini oshirish, iqtisodiy o‘sishni jadallashtirish va aholi turmush farovonligini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu bois xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishda nazariy va amaliy yondashuvlarning uyg‘unligini ta’minlash ustuvor vazifa bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Малахова Т. А., Пасканый В. И. Повышение эффективности управления инвестиционными проектами в региональном развитии // Региональная экономика: теория и практика. 2014. №17. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/povyshenie-effektivnosti-upravleniya-investitsionnymi-proektami-v-regionalnom-razviti>
2. Насиров Дилшод Фархадович, Боймухаматов Исмоил Икромжон Угли. Инвестиционные стратегии развития сферы услуг в условиях экономической неопределенности // ЖБМ. 2025. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/investitsionnye-strategii-razvitiya-sfery-uslug-v-usloviyah-ekonomicheskoy-neopredelennosti>
3. Abduraimov Bunyet Muratovich. Xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishda davlatning ahamiyati va roli // ЖБМ. 2025. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/xizmat-ko-rsatish-sohasini-rivojlantirishda-davlatning-ahamiyati-va-rol>
4. Хамдамова Н., Имонқуллова М., Рахмонберdiyev Ш. Xizmatlar sohasini rivojlantirishning muhim omillari // «Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali. 2025. T. 3, №5. С. 12–15. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15747419>
5. Berdiyev Anvar Abduraxmonovich. Xizmatlar sohasini rivojlantirishning o‘ziga xos xususiyatlari va yo‘nalishlari // Scientific Journal of Actuarial Finance and

- Accounting. 2024. Т. 4, №09. С. 14–19. DOI: https://doi.org/10.55439/AFA/vol4_iss09/528
6. World Bank. At Your Service?: The Promise of Services-led Growth in Uzbekistan. Washington, DC: World Bank, 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/publication/promise-of-services-led-growth>
7. Саттаров Ш. Развитие сферы услуг в Узбекистане // Interpretation and Researches. 2025. Vol. 2, Issue 24(46). DOI: <https://doi.org/10.71337/inlibrary.uz.international-scientific.69738>
8. Kenjayeva S. S. Development Trends and Prospects of the Service Sector in Uzbekistan // Multidisciplinary Journal of Science and Technology. 2025. Vol. 5, №6. P. 81–84. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15618800>
9. Shermatov A. A. Improving Investment Attraction Mechanisms in Uzbekistan’s Service Sector: Barriers, Opportunities, and Policy Recommendations // Innovation Science and Technology. 2026. Vol. 2, №5. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20390857>
10. Гриднева Б. О. Сфера услуг в структуре региональной экономики Тюменской области: анализ современных тенденций развития // Региональные проблемы преобразования экономики. 2025. №5. С. 155–162. DOI: <https://doi.org/10.26726/rppe2025v5tssit>
11. Ганченко Д. Н. Интеграция традиций и современных управленческих практик в стратегировании развития сферы услуг региона // Региональные проблемы преобразования экономики. 2025. №12(182). С. 223–234. DOI: <https://doi.org/10.26726/rppe2025v12iotam>
12. Крупин Я. Е. Формирование механизмов устойчивого развития рынка сферы услуг в регионе // Экономика и управление. 2025. Т. 31, №7. С. 934–944. DOI: <https://doi.org/10.35854/1998-1627-2025-7-934-944>